

довий договір про сумісництво, трудовий договір з іноземними громадянами, особливості праці жінок, молоді, осіб із зниженою працездатністю).

У проекті Трудового кодексу України, так само як і у чинному, відсутні спеціальні норми про види трудового договору, що є недоліком проекту. У підґрунтя їхньої класифікації покладено такі критерії, як строк трудового договору, особливості характеру діяльності, суб'єктний склад. У проект Трудового кодексу України статтею 42 вперше включено норму про типові та зразкові трудові договори. Ще в двох статтях Книги другої йдеться про надомну працю (ст. 51) та про сумісництво (ст.52).

Поряд з вже відомими раніше критеріями класифікації трудового договору можна виділити нові критерії, а саме: за порядком встановлення змісту (трудова угода, зміст яких визначається на підставі вільного волевиявлення сторін, типові та примірні трудові договори; залежно від ступеня обов'язковості укладення для однієї із сторін (вільні та обов'язкові); відносно до трудового договору: на основні і похідні; залежно від організаційно-правової форми юридичної особи; залежно від правового становища працівника (трудова угода з найманим працівником і трудова угода з працюючим власником (статтею 317 проекту ТК вперше передбачено укладення трудового договору з членом виробничого кооперативу, норми даної статті поширено на членів фермерських господарств (ст. 321).

Шумна Л. П.

*Чернігівський державний технологічний університет, завідувача кафедри
трудова угода та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ

Сучасний підхід до побудови юридичного механізму соціального захисту ґрунтується на ідеї захисту прав людини. Зважаючи на те значення, яке надається проблемі забезпечення прав людини на світовому і європейському рівнях, загальний концептуальний підхід полягає в тому, що на перший план виходить людина з її життєво важливими проблемами, а досконалість юридичного механізму визначається саме як здатність останнього забезпечити ці потреби. Однак варто наголосити й на тому, що одного лише закріплення на міжнародному та національному рівні проблем соціального захисту недостатньо, потрібно ще виконувати на практиці всі ті принципи, що так добре прописуються правниками. Виходячи з останнього і беручи до уваги всі ті суспільні процеси, які відбуваються в нашій державі останнім часом (масові виступи шахтарів і чорнобильців), як нам вбачається, проблема обмеження права на соціальні послуги є досить актуальною і потребує детального вивчення.

Стаття 15 Закону України «Про соціальні послуги» містить прикладний підхід до обмеження права на соціальні послуги: «У разі якщо особа, що отримує соціальні послуги, без поважних причин не виконує вимоги їх одержання, суб'єкт, що надає соціальні послуги, виносить такій особі письмове попередження про можливість відмови від надання соціальних послуг або обмеження у їх наданні. У разі якщо особа отримує соціальні послуги та письмово попереджена про можливість відмови від надання соціальних послуг або обмеження у їх наданні, але продовжує не виконувати вимоги їх одержання, відповідний суб'єкт, що надає соціальні послуги, може в односторонньому порядку обмежити або припинити надання соціальних послуг такій особі, про що письмово інформується зазначена особа та місцевий орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування. Обмеження в отриманні одного виду соціальних послуг не може бути підставою для обмеження в наданні іншого виду соціальних послуг».

У той же час, слід говорити про можливість обмеження права на соціальні послуги як складової права на соціальний захист.

Згідно Доповіді Української Гельсінської спілки з прав людини «Права людини в Україні 2009-2010», наша держава, як і раніше, досить далека від умов, за яких кожен може реалізувати свої соціальні права в повному обсязі. Європейські стандарти в галузі соціального забезпечення права залишаються недоступними для України.

У загальній теорії прав людини виокремлюють, зазвичай, такі варіанти вирішення питання про можливість правообмеження: а) принципова допустимість звуження змісту та обсягу таких прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів; б) недопустимість звуження змісту та обсягу існуючих (у тому числі соціальних) прав і свобод людини та громадянина при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів; в) виключна – строкова (тимчасова) допустимість звуження змісту та обсягу таких прав і свобод.

Згідно зі ст. 21 Конституції права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними, а відповідно до ст. 22 права і свободи не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (зокрема і в галузі соціальних прав людини). Водночас у ст. 64 Основного Закону передбачено, що конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Як відомо, однією з особливостей соціальних прав людини і громадянина є пряма залежність їх здійснення від наявних у розпорядженні держави фінансових ресурсів. Однак в Україні не раз складалась ситуація, коли законодавець обмежував, хоча й тимчасово, встановлені законами розміри соціальних виплат чи пільг при прийнятті щорічного Закону України «Про Державний бюджет». Така практика законодавця не раз ви-

знавалася неконституційною з огляду на вимоги ст. 22 Конституції України. Однак оскільки ресурси у держави лишалися у тих самих обсягах, що й до прийняття таких законів, то виконання останніх з урахуванням відповідних рішень КСУ, з одного боку, призводило до дефіциту державного бюджету, а з другого – все одно гальмувалося їх фактичним виконанням лише на підставі рішень судів.

Таким чином, однією з найбільш важливих, якщо не найважливішою підставою обмеження права на соціальні послуги є недостатній фінансово-економічний розвиток України, і як наслідок ущербність Державного бюджету. Напередодні виборів до парламенту діюча влада приймає пакет законів, якими розширюється соціальний захист населення. Зрозуміло, що про цю «перемогу» засоби масової інформації терміново повідомляють пересічних українців, останні ж приймаючи все один до одного йдуть на вибори з відчуттям «захищеності», і оскільки отримали його завдяки діючій владі, то й голосує за останню. Позиція законодавця у цьому випадку є більш ніж цинічною, оскільки всі розуміють, що Україна не може забезпечити такий рівень соціального захисту, однак все одно такі нормативно-правові акти приймаються. Питання чому? А все більш ніж просто. Традиційно, населення незадоволено владою і голосує, як правило, за опозицію. Влада ж прийняттям таких законів робить своєрідний «подарунок» своїм наступникам, з яким останні справитися не можуть. І питання що робити в такій ситуації представникам правлячої верхівки? Намагаючись звузити непосильний рівень соціального захисту можна наравитися на масові виступи, які мають місце в Україні сьогодні. Залишити цю планку також не варіант, оскільки населення і політичні противники будуть вимагати виконувати законодавство, яке апіорі не реально.

Тому, як нам здається, у питанні соціального захисту населення загалом і надання соціальних послуг зокрема, потрібно виходити із реалістичних поглядів. Для цього потрібно раз і назавжди легально визначитися з мінімальним рівнем соціального захисту виходячи з прагматичних, а не популістських позицій і реально виконувати це законодавство.

Саранкіна Ю. О.

Економіко-правовий факультет Національного університету «Одеська юридична академія» у м. Сімферополі, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ І НАПРЯМКІВ РЕФОРМУВАННЯ

Право на соціальний захист є одним із базових соціальних прав, яке закріплене Конституцією України. Так, в статті 46 Основного Закону йдеться про те, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втра-